

Dierenwelzijn te koop!

Over de rol van de overheid¹ bij verbetering van dierenwelzijn via marktwerking

Startdocument

Aanleiding zienswijze

"Oude concepten van overheidssturing werken niet goed meer. Individualisering, informatisering en internationalisering leiden tot een steeds grotere variëteit aan levensstijlen, voorkeuren en ambities. Een nieuwe sturingsfilosofie is daarom nodig," aldus de [Raad voor Maatschappelijke Ontwikkeling in 2002](#). Al sinds de tweede helft van de jaren negentig gaan steeds dringender stemmen op dat de overheidssturing uit de pas loopt met genoemde, ingrijpende, maatschappelijke ontwikkelingen.

Een [terugtrekkende overheid](#), [een kantelende overheid](#), een '[Andere Overheid](#)', [van government naar governance](#), [horizontaal sturen](#), [netwerksturing](#), [van 'zorgen voor' naar 'zorgen dat'](#), de [participatiesamenleving](#); allemaal termen die verwijzen naar een veranderingsproces in de Nederlandse samenleving. Volgens wetenschapper en activist prof. dr. ir. [Jan Rotmans](#) leven we niet in een tijdperk van *verandering*, maar in een *verandering* van tijdperk.

Meer samenleving

Vast staat dat we van een verzorgingsstaat waarin de overheid veel voorzieningen garandeerde, groeien naar een maatschappij met meer eigen verantwoordelijkheid en zelfredzaamheid van [burgers en bedrijven](#). Kort gezegd groeien we naar 'minder overheid' en 'meer samenleving'. Deze ontwikkeling komt voort uit kritiek op de negatieve kanten van de verzorgingsstaat, als de urgentie van bezuinigingen.

Door deze ontwikkeling heeft het klassieke beleidsinstrumentarium dat de overheid in principe ter beschikking staat, informatie-overdracht (de "preek"), economische prikkels (de "peen") en wet- en regelgeving (de "zweep"), zijn beperkingen gekregen. [Menig beleidsmedewerker](#) vraagt zich af hoe de overheid invulling kan geven aan haar taak op een manier

---

¹ Wanneer in dit document wordt gesproken over 'de overheid', wordt bedoeld op 'de overheden' (op lokaal, provinciaal en rijksniveau).

die aansluit bij genoemde ontwikkeling. Bijvoorbeeld rond het onderwerp dierenwelzijn in de veehouderij.

Verbetering van dierenwelzijn

Sinds het rapport 'Toekomst voor de veehouderij' van de [commissie Wijffels](#) (2001) staat de maatschappelijke wens van verbetering van dierenwelzijn in de veehouderij, hoger dan het Europees wettelijk minimumniveau, prominent op de agenda. De RDA zienswijze '[Winstgevend welzijn](#)'² (2012) belichtte waarom en hoe *marktwerking* als belangrijkste driver voor verbetering van het dierenwelzijn in de veehouderij moet worden ingezet. Volgens 'Winstgevend welzijn' moet het dierenwelzijn in de veehouderij worden verbeterd door verschillende, private, plusnormen voor dierenwelzijn.

Een win-win oplossing omdat "de toekomst van de veehouderij niet ligt in de mainstream productie tegen wereldmarktprijzen, maar in het vinden en bedienen van marktsegmenten die bovengemiddeld belang hechten aan een hoog niveau van dierenwelzijn". De door de RDA bepleite omschakeling naar gedifferentieerde productie met toegevoegde waarde, zoals producten met een dierenwelzijnsplus, gaat volgens deze zienswijze het snelst en het best door het stimuleren van particuliere initiatieven op de vrije markt.

Overigens adviseerde de commissie Van de Stee in 1989 al om in zetten op toegevoegde waarde en het bouwen aan een onderscheidende positie bij de consument. Want: "Een sterke marktpositie is de beste verzekering tegen de onbestendigheden van het overheidsklimaat."

Concretiseren

Sinds het verschijnen van 'Winstgevend welzijn' zijn er nog steeds veel vragen over wat een overheid, in concrete zin, wel en niet doet c.q. kan doen bij vergroting van dierenwelzijn via marktwerking. Het verder uitwerken en concretiseren van de rol, taak en instrumenten van de overheid, naast en in interactie met die van andere actoren in de waardeketen, is wat de RDA, in navolging van haar eerdere zienswijze, nu op zich neemt. Om deze reden zal het forum voor de zienswijze 'Dierenwelzijn te koop' concrete praktijkvoorbeelden als startpunt nemen voor haar analyse en reflectie.

Een aantal recente ontwikkelingen geeft bovendien aanleiding tot een kritische reflectie op de rol van de overheid bij verbetering van dierenwelzijn via marktwerking: de economische crisis, de ontwikkelingen rond [Kip van morgen](#), TTIP en de aanhoudende maatschappelijke

---

² Forumleden: Simone Hertzberger, Hans Hopster, Peter Poortinga, Maurits Steverink, Henny Swinkels, Helga van Veen, Peter Vingerling en Wyno Zwanenburg

aandacht voor dierenwelzijnsissues die zich bij de consument onvoldoende vertaalt in het vaker, bewust, kiezen van [diervriendelijker geproduceerd voedsel](#).

Tenslotte is er het WRR rapport '[Naar een voedselbeleid](#)' (2014). Hierin wordt gepleit voor een expliciet voedselbeleid dat rekening houdt met uiteenlopende belangen, de samenhang tussen productie en consumptie en de veranderde machtsverhoudingen. Het rapport wordt in grote lijnen onderschreven door het kabinet; het kabinet wil van een landbouw- naar een voedselbeleid. De vraag is hoe specifiek de verbetering van dierenwelzijn via marktwerking, een plaats kan krijgen in dit nieuwe beleid en wat de rol van de overheid hierbij is, c.q. kan zijn.

Op basis van een reflectie op deze hoofdvraag, zal de RDA voor de zomer van 2016 een zienswijze aanbieden aan de Staatssecretaris van Economische Zaken, Martijn van Dam.

Beoogd resultaat

Op basis van een aantal concrete voorbeelden van initiatieven om via marktwerking dierenwelzijn te verbeteren, zal gereflecteerd worden op de rol van de verschillende stakeholders (o.a. ketenpartijen, overheden en NGO's) en de impact van hun rol op de efficiëntie en effectiviteit van het initiatief. De zienswijze zal zich baseren op de inzichten die uit deze beschouwingen kunnen worden afgeleid aangaande de gewenste rol van overheden in ondersteuning en regulering van marktpartijen.

Op basis van de definitieve zienswijze wordt beoordeeld of er een publieksversie komt en of op nog andere manieren over de zienswijze zal worden gecommuniceerd. Bijvoorbeeld in de vorm van een stakeholderbijeenkomst.

Werkwijze en planning

Fase 1. Voorbereiding. Planning: week 47-51/ 16 november-18 december 2015. Resultaat: definitief startdocument 'Dierenwelzijn te koop'

Fase 2. Consultering forum en externe experts. Planning: week 1-13/ 4 januari- 1 april 2016. Resultaat: Zienswijze 'Dierenwelzijn te koop'

Fase 3. Communicatie zienswijze. Planning: week 14-19/ 4 april – 13 mei 2016. Resultaat: Communicatie over zienswijze 'Dierenwelzijn te koop'

Samenstelling forum

De volgende negen leden van de Raad voor Dierenaangelegenheden maken een voorstel voor de zienswijze. De uiteindelijke zienswijze is een product van de gehele Raad.

Hans van Trijp (forumtrekker). Hoogleraar Marketing en Consumentengedrag aan de Wageningen Universiteit. Zijn onderzoek richt zich met name op gezonde en duurzame voedselkeuzes en hoe deze begrepen en gestimuleerd kunnen worden vanuit marketing- en consumentengedrag theorieën.

Simone Hertzberger. Senior Director Product Integrity Topics bij Ahold Europa. Hertzberger adviseert de directie van Ahold over de strategie ten aanzien van productveiligheid, kwaliteit en onderwerpen gerelateerd aan productduurzaamheid. Daarnaast is ze hoofdredacteur van Voedselveiligheid/VMT, lid van de Raad van Toezicht van de Raad voor Accreditatie, lid van de Adviesraad voor Agrotechnology & Food Sciences Group van de WUR en voorzitter van de Raad van Advies van de Alliantie Verduurzaming Voedsel.

Hetty van Beers. Directeur Stichting Diergeneesmiddelenautoriteit (SDa). Van Beers richt zich op de uitvoering van het beleid ten aanzien van het transparante en verantwoorde gebruik van diergeneesmiddelen - met name antibiotica - in de Nederlandse dierhouderij. Zij is daarmee het gezicht van de onafhankelijke SDa en de verbindende schakel tussen overheid, politiek, sectorvertegenwoordigers, wetenschappers en samenleving.

Han Swinkels. Zelfstandig strategisch adviseur voor bedrijfsleven, overheden en kennisinstellingen in de dierlijke voedselproductie. Swinkels werkte ruim dertien jaar in diverse functies voor de businessunits Livestock Research en Food & Biobased Research van de WUR. Daarna was hij ruim vier jaar werkzaam als manager dierlijke sectoren bij de Zuidelijke Land en Tuinbouw Organisatie (ZLTO) en de daaraan gelieerde federatie LTO Nederland. Van 2012 tot 2016 werkte hij als part-time lector Duurzame Veehouderijketens bij HAS Hogeschool in Den Bosch.

Maurits Steverink. True Food Projects, het bedrijf van Maurits Steverink, is gericht op Marketing & Innovatie. Steverink heeft de afgelopen jaren veel ervaring opgedaan met ketenprojecten en consument- en marktonderzoek voor retail en foodservice. Hij werkt als adviseur, sparringpartner, project- en/of procesmanager voor retail, agrofoodketens, overheden en NGO's.

Ted van den Bergh. Sinds 2006 directeur van de Stichting Triodos Foundation te Zeist. Van den Bergh steunt projecten die met vernieuwende initiatieven bijdragen aan de ontwikkeling van een duurzame samenleving. Van 2006-2010 was hij ook managing director van de Stichting Prof. Dr. Bernard Lievegoed Fonds en van 1997-2005 private banker bij de Triodos Bank. Daarvoor was hij teammanager sales bij Centraal Beheer Achmea.

Gé Backus. Directeur Connecting Agri & Food, onderdeel van adviesorganisatie DLV. Connecting Agri & Food wil bruggen bouwen tussen de ketenpartners binnen de agro- en foodsector en de economische perspectieven van de verschillende ketenschakels verbeteren. Backus heeft de afgelopen jaren in diverse functies bij LEI Wageningen UR diepgaande kennis opgebouwd van de productie, verwerking, afzet en consumptie van voedsel. Hij heeft daarmee zowel bedrijven als overheden in binnen- en buitenland ondersteund.

Annechien ten Have. Varkenshouder, akkerbouwer en biogasboer in Beerta. Was van 2004 tot 2012 voorzitter van de vakgroep Varkenshouderij bij LTO Nederland. "Ons doel is om een lekkerder varken dat diervriendelijk is gehouden en ook goed is voor het milieu op de markt te brengen. Het varken wordt niet gevoerd met soja van ver, maar met onze eigen lupine en tarwe van dichtbij."

Ruud Tombrock. Directeur van WPA (World Animal Protection) Europe. Ruud Tombrock werkte negen jaar bij het Nederlandse Rode Kruis. Daarna ging hij twee jaar aan de slag met zijn eigen adviesbureau voor goede doelen, met klanten als Slachtofferhulp Nederland en de foundation van Ruud van Nistelrooy. In januari 2011 werd hij directeur van WSPA Benelux (World Society for the Protection of Animals).

Het forum wordt ondersteund door Elvi van Wijk (adjunct-secretaris) en Marc Schakenraad (secretaris RDA). In het geval van behoefte aan aanvullende expertise zullen externe experts worden geconsulteerd. In het voorjaar van 2016 zal de zienswijze worden aangeboden aan de staatssecretaris van Economische Zaken, Martijn van Dam.

RDA februari 2016